

POSTANOWIENIE

Dnia 24 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Iwona Koper

w sprawie z wniosku L. L.

przy uczestnictwie [...]

o rozgraniczenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 marca 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 20 października 2015 r., sygn. akt V Ca .../14,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy dokonał rozgraniczenia nieruchomości położonych w W. przy ul. P. nr 50/52 i nr 54 według linii oznaczonej na mapie sytuacyjnej, sporządzonej przez geodetę J. G. z dnia 12 listopada 1993 r. i orzekł, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane z jego udziałem w sprawie.

Sąd ustalił, że właścicielem działki, położonej w W. przy ul. P. 50/52, oznaczonej numerem ewidencyjnym 22, objętej księgą wieczystą kw nr ..., jest wnioskodawca. Współwłaścicielami sąsiadującej z nią od północy działki położonej przy ul. P. nr 54, oznaczonej numerem ewidencyjnym 20/2, byli M. K. i K. W. Działkę tę przyznano na współwłasność w częściach równych - na skutek działu spadku dokonanego postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 29 kwietnia 1991 r. – M. K. i S. W. Spadek po S. W. nabył K. W. w całości, a po M. K. – M. K. w całości; spadek po M. K. nabyli zaś żona E. K. w $\frac{1}{4}$ części i dzieci G. B., M. K., J. K. i Z. K. po $\frac{3}{16}$ każde.

Wymienione nieruchomości są rozdzielone murem, który biegnie od ulicy do budynków stojących przy granicy, za budynkami nie ma ogrodzenia. Płot został postawiony przez rodzinę K. około 1959 r., początkowo był zrobiony z materiału mniej trwałego niż obecnie. W połowie lat 70. na działce należącej do rodziny K. został postawiony - w miejsce drewnianych komórek i garażu - parterowy budynek. Około 1990 r. dotychczasowy płot między nieruchomościami został zastąpiony murem; w stosunku do starego płotu mur został przesunięty o 20 centymetrów.

Zarówno rozebrany płot, jak i mur nie zostały postawione wzdłuż granicy geodezyjnej między działkami, lecz w całości na działce wnioskodawcy. Przez kilkadziesiąt lat poprzedzających wianie się sąsiadów w spór graniczny istniała rozbieżność między granicą geodezyjną, a wytyczoną faktycznie; występowała ona stale na niekorzyść działki wnioskodawcy. Granica geodezyjna została przedstawiona w opinii biegłego geodety W. R., a faktyczna - na mapie sporządzonej w dniu 12 listopada 1993 r. przez geodetę J.G.

Sąd pierwszej instancji uznał, że uczestnicy postępowania i ich poprzednicy prawni byli posiadaczami samoistnymi przygranicznego pasa działki stanowiącej

własność wnioskodawcy i jego poprzednika prawnego co najmniej od 1959 r. Przyjął, że długotrwałe posiadanie samoistne, liczone choćby dopiero od początku 1960 r. doprowadziło do nabycia w drodze zasiedzenia własności przygranicznego pasa działki z upływem dwudziestu lat od wejścia w życie Kodeksu cywilnego, tj. nie później niż z dniem 1 stycznia 1985 r. Sąd podkreślił, że opinia wydana w sprawie przez biegłego W. R. nie mogła stanowić podstawy ustalenia spornej granicy między nieruchomościami, ponieważ biegły nie uwzględnił nabycia własności spornego pasa działki wnioskodawcy przez zasiedzenie.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie art. 172 § 1 i § 2 k.c., art. 172 § 1 i § 2 w związku z art. 176 k.c., art. 175 w związku z art. 123 § 1 pkt 1 k.c., art. 153 k.c., art. 227, art. 210, art. 212 § 1 i § 2, art. 299, art. 379 pkt 5 k.p.c. art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c., art. 278 § 1, art. 378 § 1, art. 217, art. 233 k.p.c. Powołując się na te podstawy, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy rozważyć zarzut nieważności postępowania spowodowanej pozbawieniem wnioskodawcy możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.), gdyż jego uwzględnienie spowodowałoby najdalej idące skutki procesowe (art. 386 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.). Skarżący powiązał wskazaną przyczynę nieważności postępowania z naruszeniem art. 210, art. 212, art. 227 i art. 299 k.p.c., bez wskazania jednak, czy dotknięte jest nią tylko postępowanie przed sądem pierwszej instancji, czy także postępowanie odwoławcze. Przytoczenie naruszonych przepisów postępowania wskazuje jednak, że chodzi o postępowanie w pierwszej instancji.

W judykaturze przyjmuje się, że ze względu na charakter skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia orzeczeń sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy nie jest uprawniany do badania w ramach bezpośredniej kontroli

kasacyjnej, czy postępowanie przed sądem pierwszej instancji jest dotknięte nieważnością postępowania. Takie badanie - mające jednak charakter pośredni - byłoby natomiast możliwe, gdyby skarżący zarzucił w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obrazę art. 386 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 81, z dnia 12 maja 1998 r., UKN 36/98, OSNP 1999, nr 9, poz. 314, z dnia 14 grudnia 2001 r., V CKN 556/00, nie publ.). Nie ulega wątpliwości, że skarga kasacyjna wnioskodawcy nie zawiera zarzutu naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. Nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji znajduje się zatem poza granicami zaskarżenia i nie podlega kontroli kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

W orzecznictwie przyjmuje się, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) ma miejsce wtedy, gdy strona z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, których nie można było wskazać przy wydawaniu orzeczenia w danej instancji, nie mogła i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999, nr 5, poz. 41 - dodatek). Taka sytuacja nie zaistniała - nie zarzucił jej także skarżący - w odniesieniu do postępowania przed Sądem odwoławczym.

Reasumując, nie ma podstaw do przyjęcia, że zaskarżone postanowienie zostało wydane w postępowaniu dotkniętym nieważnością.

Z niekwestionowanych ustaleń stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego rozstrzygnięcia wynika, że stanowiący przedmiot zasiedzenia przygraniczny pas gruntu nie został w całości objęty przez uczestników w posiadanie w tym samym czasie, postawiony przez rodzinę K. w 1959 r. płot na działce wnioskodawcy i jego poprzednika prawnego został bowiem w 1990 r. zastąpiony murem, który w stosunku do starego płotu został przesunięty o 20 cm; zarówno rozebrany płot, jak i mur - co podkreślono w ustaleniach faktycznych - znajdowały się na działce wnioskodawcy. W tej sytuacji nie można odeprzeć zarzutu skarżącego, że Sąd z naruszeniem art. 172 k.c. przyjął, że termin do

zasiedzenia całego stanowiącego przedmiot zasiedzenia przygranicznego pasa działki rozpoczął bieg od 1960 r. W konsekwencji trafny jest także zarzut wydania zaskarżonego postanowienia z naruszeniem art. 153 k.c., albowiem Sąd, rozgraniczając nieruchomości według stanu prawnego, przyjął, że nabycie przez uczestników własności całego przygranicznego pasa działki wnioskodawcy nastąpiło z dniem 1 stycznia 1985 r., gdyż uznał, że termin do zasiedzenia tego pasa działki wnioskodawcy biegł od tej samej chwili.

Dla oceny zasiedzenia tej części przygranicznego pasa działki wnioskodawcy, która została objęta w posiadanie przez uczestników postępowania później niż w 1959 r., może mieć znaczenie złożenie przez wnioskodawcę wniosku o rozgraniczenie. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 lutego 2013 r., IV CSK 347/12 (nie publ.) wyjaśnił, że oprócz powództwa bezpośrednio zmierzającego do przerwania posiadania (windykacyjnego, posesoryjnego) przerwę biegu zasiedzenia spowodują także inne czynności przedsięwzięte w celu dochodzenia, ustalenia, zaspokojenia, zabezpieczenia prawa własności, a zatem również wnioski o rozgraniczenie chyba, że w konkretnych okolicznościach faktycznych nie będzie go można kwalifikować jako czynności zmierzającej bezpośrednio do przerwania biegu zasiedzenia. Jeżeli czynnością zmierzającą bezpośrednio do realizacji roszczenia jest ustalenie prawa własności) to nie powinno budzić wątpliwości, iż czynnością tego rodzaju będzie złożenie wniosku o rozgraniczenie, jego istotą jest bowiem ustalenie i utrwalenie granicy lub korekta przebiegu granic między sąsiednimi nieruchomościami, a tym samym jego celem jest określenie zasięgu prawa własności. Skarżący zatem słusznie zarzucił, że Sąd z naruszeniem art. 175 w związku z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. uznał, że wnioskodawca nie podejmował czynności, które mogły przerwać bieg terminu zasiedzenia, gdyż taką czynnością w sprawie mogło być jedynie - czego jednak wnioskodawca nie zrobił - wytoczenie powództwa windykacyjnego.

Nie można też odmówić racji skarżącemu, że Sąd z naruszeniem art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. nie wyjaśnił dlaczego wytyczył granicę między nieruchomościami na podstawie mapy sytuacyjnej geodety J. G. z dnia 12 listopada 1993 r. i uznał ją za miarodajną do rozgraniczenia według stanu prawnego. Opinia geodety J. G. została - jak stwierdził Sąd odwoławczy - sporządzona na potrzeby

postępowania administracyjnego, które nie zakończyło się ani zawarciem ugody, ani wydaniem decyzji. Zgodnie, zatem z art. 34 ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1984 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1629 ze zm. - dalej: „pr. geod.”) sprawa, po umorzeniu postępowania administracyjnego, została przekazana do sądu. Dołączona do niej m.in. opinia geodety ma charakter - jak podkreśla się w literaturze - materiału przygotowawczego. Opinia ta jednak, co uszło uwagi Sądu, nie może zawierać rozgraniczenia nieruchomości według stanu prawnego ukształtowanego na skutek zasiedzenia przygranicznego pasa działki wnioskodawcy, ponieważ na etapie postępowania administracyjnego nie było jeszcze stwierdzenia nabycia własności tego pasa przez uczestników postępowania przez zasiedzenie, nie było ono bowiem możliwe - ze względu na cywilnoprawny charakter tej kwestii - w postępowaniu administracyjnym; niezbędne jest tu odpowiednie postępowanie sądowe albo stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie - jak niniejszej sprawie - przesłankowo w postępowaniu o rozgraniczenie nieruchomości. W tej sytuacji Sąd powinien zlecić biegłemu, który wydał w sprawie opinię, nieprzydatną jednak do rozstrzygnięcia sporu ze względu na nieuwzględnienie zmiany stanu prawnego na skutek zasiedzenia, przygotowanie wariantu opinii - wobec możliwości stwierdzenia nabycia przez zasiedzenie przygranicznego pasa działki - przedstawiającej przebieg granicy między nieruchomościami uwzględniającej zmianę stanu prawnego na skutek zasiedzenia.

Nie można także odeprzeć zarzutu skarżącego, że Sąd z naruszeniem art. 328 § 2 w związku z art. 378 § 1 k.p.c. nie odniósł się do będącego przedmiotem zarzutu apelacyjnego porozumienia wnioskodawcy z uczestnikami z 1990 r., podważającego - zdaniem skarżącego - samoistne posiadanie przez uczestników spornego pasa przygranicznego działki wnioskodawcy. W apelacji wnioskodawcy - co potwierdza jej treść - została podniesiona kwestia porozumienia z 1990 r. Sąd nie odniósł się jednak do niej w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia. Tymczasem nie powinno budzić wątpliwości, że spoczywający na sądzie odwoławczym obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza nakaz rozważenia i oceny wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, nie publ.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia fart. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.).

kc

jw